

5. Romantismus

- umělec. směr v oblasti **citové**, často o lásce
- Německo → Anglie (George Gordon Byron)
- název:
 - pův. (v půli 17. stol.) užíván v negativním smyslu (synonymum pro neuskutečnitelný, nepravdivý)
 - 18. stol.: ve spojení s křesťanskou kulturou jednotl. evropských národů (např. s rytířskými příběhy)
 - dnes: představujeme si krásu, jemnost, krásné chvíle přinášející radost
 - chování (k blízké osobě, snaha o navození příjemných chvil)
 - povaha (člověk, jenž má rád až sentimentální věci a neustále vyhledává romantiku, je často zasněný, zamilovaný...)
 - oblečení (pastelové barvy – hl. růžová; krajky, volánky, květinové motivy, zdůrazňující postavu...)
- protiklad: kultura klasická (= antická)
- razantně odmítá většinu zásad klasicismu a osvícenství
- promítnutí do všech druhů umění
- znaky:
 - cit, vášně, svoboda, subjektivita, tvořivost, náznak, neurčitost, opravdovost, tajemnost, šero, hra stínů, kontrast, změna, pohyb, nadsázka
 - zdůrazňování mnohotvárnosti a proměnlivosti světa
 - hl. fantazie → škála postav, motivů
 - obliba návratů do minulosti (děje ale domyšlené)
 - subjektivní přístup (autor sám vstupuje do díla)
 - častá kritika morálky tehdejší společnosti
 - obdiv ústní lidové slovesnosti
 - hrdina:
 - dvojnáčný, rozporný (touží po novém řádu × představuje anarchii, vyzdvihuje samostatnost × zároveň trpí oslabenou vůlí)
 - výjimečný – vyřazen ze společnosti (buď společností – trestanci, postižení... nebo sám kvůli neuznání společen. hodnot – cikáni...)
 - pohled na lásku – většinou láska nešťastná
 - nové lit. útvary: hist. povídka, hist. román, byronská povídka
- žena v romantických dílech = bohyně, nedosažitelný ideál / v tragických souvislostech = démonická bytost (oběť)

Chrám matky boží v Paříži

- hrdinové na okraji společnosti, opovrhováno jimi:
Quasimodo – hrbatý zvoník z chrámu Matky Boží, vychovaný Frollem; ošklivý vyvrhel společnosti, nikoho nezajímá; má dobré srdce, spousta citu a vášně k Esmeraldě

Esmeralda – krásná, jemná, téměř éterická bytost, hodná, milá, cítí s Quasimodem, hodně porozumění, lítosti

- kněz Frollo miluje krásnou cikánku Esmeraldu → Q. se jí pokusí pro něj unést × nezdaří se → Q. dán na pranýř → jedině E. mu je ochotna pomoci v jeho trápení
- Frollo chce E. získat za každou cenu → díky němu obžalována z čarodějnictví → nabízí jí pomoc, když se stane jeho milenkou
- v den popravy ji Quasimodo unese a ukryje v chrámu (miluje ji), ona má ráda kapitána Phoeba a věří, že ji zachrání × nestane se tak → E. umírá
- Q. ztratí a až po letech je jeho tělo nalezeno v její hrobce v těsném obětí

Slovensko

- 18./19. stol. – situace na Slovensku složitější než v Čechách
- Slováci žijí pod dvojným nátlakem – rakouským a maďarským
 - ← Maďari nechtějí Slovensku dovolit národní uvědomování se
- Slováci nemají jednotný spisovný jazyk – 2 jazyky (píše se jimi):
 - bibličtina** – slovanizovaná čeština (píší jí hl. evangelíci)
 - berňoláčtina** (autor Anton Bernolák) – základ: západoslovan. nářečí (píší jí katolíci – neujala se)
 - obyvatelé vých. Slovenska mluví odlišným nářečím → nerozumí berňoláčtině, brání se jí
- první, kdo berňoláčtinu pochopili: Štúrovci (Slováci, téměř vrstevníci)

„Máchovské inspirace“

- Mácha považován za zakladatele moderní české poezie, za symbol českého básníka, vrací se k němu a k jeho dílu i další autoři

Májovci /50.–60. léta 19. stol./

- v souvislosti s Bachovým absolutismem dochází v čes. zemích v 50. letech k útlumu společenského a kulturního života
- hodně lit. děl neprojde přes cenzuru
- k uvolnění dochází na konci 50. let – do lit. vstupují Májovci
- **Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Karolína Světlá, Jakub Arbes**
- 1858 vydávají almanach *Máj* (almanach = soubor tvorby) – tím se hlásí k odkazu K. H. Máchy (oceňují jeho kritiku společnosti)
 1. vytváří svůj program (cíl: psát pravdivě o skutečnosti – viz. kritický realismus)
 2. nechtějí se vyhýbat ani sociálním problémům
 3. v jejich dílech má své místo kritika společnosti
 4. žádají rozhled po evropské literatuře, chtějí ji českému čtenáři přiblížit
 - nechávají se inspirovat evrop. literáty (Neruda – Heine, Arbes – Poe...)
 - ve svém almanachu poskytují místo i starším autorům

V. Nezval

- básník
- konec 30. let – poesie vyburcována přímým ohrožením Československa fašismem
- za okupace mají mnozí autoři publikační zákazy – cenzura
- hledají jiná témata (např. významné osobnosti naší minulosti)

Óda na návrat Karla Hynka Máchy

- tajné převezení ostatků Máchy z Litoměřic (případly říší) do Prahy → druhý pohřeb = manifestací národní jednoty

Pět minut za městem

- básnická sb.

Mísení romantických a realistických prvků

Puškin

Evžen Oněgin

- Evžen Oněgin – mladý petrohradský švihák, lehkomyšlný a unuděný, tráví čas na plesech
- Oněgin se na venkově seznamuje s básníkem Lenským a se statkářkou i jejími dvěma dcerami (starší Olga – snoubenka Lenského, mladší Taťána) → Taťána se do Oněgina zamiluje a píše mu vášnivý milostný dopis × Oněgin ji odmítá, začne koketovat s Olgou → je Lenským vyzván na souboj → Lenského v souboji zabije → vydává se na cesty, po několika letech se vrací zpět do Ruska → setkává se opět s Taťánou, provdanou do vysoké společnosti → zamiluje se do ní a píše jí dopis plný lásky × ona ho odmítá

realistické – Evžen není vyvrhel společnosti, nikde na okraji; nese charakteristické rysy společenské vrstvy, v průběhu děje se vyvíjí

romantické – neopětovaná láska končí smrtí jedné z postav; Evžen je pro Taťánu vysněný princ; souboj soků

K. H. Mácha

Márinka

- povídka; vypravěčem básník Hynek, kt. navštíví chudobnou nemocnou dívku Márinku, kt. si oblíbí jeho verše → nachází v ní spřízněnou duši × jede na cestu → po návratu je už Márinka mrtvá

realistické – dívka musela zemřít, protože byla nemocná

romantické – smrt jednoho ze zamilované dvojice